

Aktivna i pasivna adoptivna sposobnost

Leto, Ana Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:167474>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za obiteljsko pravo

Ana Marija Leto

AKTIVNA I PASIVNA ADOPTIVNA SPOSOBNOST

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anica Čulo Margaletić

Zagreb, 2022.

Mojoj obitelji.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Ana Marija Leto, pod punom kaznenom, građanskom i stegovnom odgovornošću potvrđujem da je ovaj diplomski rad izvorni rezultat isključivo mog rada te da se u njegovoj izradi nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu, koji su navedeni u skladu sa svim relevantnim etičkim i akademskim pravilima.

Ana Marija Leto

SAŽETAK

Posvojenje je postupak kojem je cilj zaštititi, pružiti dom i novu obitelj djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Postupak se odvija u dvije faze, a provodi ga Centar za socijalnu skrb (dalje u tekstu: CZSS) nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta. Glavna nit vodilja kako u domaćem, tako i u međunarodnom posvojenju, je najbolji interes djeteta te se posvojenje može zasnovati samo ako je u najboljem interesu djeteta. Stranke u postupku su dijete i potencijalni posvojitelj. Za posvojenje je potreban pristanak određenih osoba, ali u određenim slučajevima taj pristanak može biti nadomješten odlukom suda. Obiteljskim zakonom propisane su pretpostavke za posvojenje koje moraju postojati i na strani posvojitelja i na strani posvojenika. Ako posvojitelji zadovolje opće pretpostavke, prolaze kroz postupak stručne pripreme nakon kojeg se upisuju u Registar potencijalnih posvojitelja (dalje u tekstu: Registar). CZSS bira među potencijalnim posvojiteljima upisanim u Registar onog koji je najprikladniji za određeno dijete. Posvojenje je zasnovano pravomoćnošću rješenja o posvojenju te je time između posvojitelja i posvojenika zasnovan odnos roditelja i djeteta, ali i neraskidivi odnos srodstva između posvojitelja i posvojiteljevih srodnika s jedne strane te posvojitelja i njegovih potomaka s druge strane.

Ključne riječi: posvojenje, dijete, posvojitelj, pretpostavke za posvojenje, Registar potencijalnih posvojitelja, Obiteljski zakon

SUMMARY

Adoption is a procedure whose goal is to protect, provide a home and a new family for children without adequate parental care. The procedure takes place in two stages, and is carried out by the Center for Social Welfare (hereinafter: CZSS) competent according to the place of residence of the child. The main guiding principle in both domestic and international adoption is the best interest of the child. The adoption can be based only if it is in the best interest of the child. The parties to the proceedings are the child and the most suitable potential adopter. Adoption requires the consent of certain persons, but in some cases this consent can be replaced by a court decision. The Family Law prescribes prerequisites for adoption that must exist both on the side of the adopter and on the side of the adoptee. If the adopters meet the general requirements, they go through a professional preparation process, after which they are registered in the Register of potential adopters (hereinafter: Register). CZSS chooses among the potential adoptive parents registered in the Register the one who is the most suitable for a particular child. The adoption becomes effective by judicial approval and so the adoptive child becomes the lawful child of the adoptive parents, and furthermore a inseparable bond between the adopters relatives and the adopted child is created.

Key words: adoption, child, adopter, prerequisites for adoption, Register of potential adopters, Family law

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI RAZVOJ POSVOJENJA	2
2.1. Posvojenje u starom vijeku	2
2.2. Posvojenje u srednjem vijeku	3
2.3. Novi vijek i posvojenje	3
2.4. Posvojenje u hrvatskoj pravnoj povijesti	3
3. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE	6
3.1. Načelo najboljeg interesa djeteta	7
3.2. Aktivna adoptivna sposobnost	8
3.2.1. Dob posvojitelja	8
3.2.2. Status posvojitelja	10
3.2.3. Državljanstvo posvojitelja	10
3.2.4. Zabrane zasnivanja posvojenja na strani posvojitelja	11
3.3. Pasivna adoptivna sposobnost	12
3.3.1. Maloljetnost	12
3.3.2. Dobrobit posvojenja za dijete	13
3.3.3. Zabrana posvojenja srodnika ili štićenika	13
3.3.4. Zabrana posvojenja djeteta maloljetnih roditelja	14
4. POSTUPAK POSVOJENJA	15
4.1. Pristanci za posvojenje	15
4.2. Prethodni postupak	16
4.3. Postupak zasnivanja posvojenja	18
4.4. Pravni učinci posvojenja	19
5. MEĐUNARODNO POSVOJENJE	21
6. ZAKLJUČAK	23

1. UVOD

Stara narodna izreka kaže da je obitelj mjesto gdje život počinje i ljubav nikad ne završava. Nažalost, nisu svi ljudi u mogućnosti ispuniti svoju želju da postanu roditelji i da imaju svoju biološku djecu. Također, neki ljudi se zbog određenih životnih okolnosti i zbog samo njima znanih razloga, ali zasigurno teškog srca, odriču svoje djece. Tu nastupa institut posvojenja kao jedan od oblika zasnivanja obitelji. On s jedne strane odraslima pruža mogućnost da ostvare svoju želju da postanu roditelji, a djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi pruža ono što im najviše treba, a to su ljubav, dom i obitelj.

U ovom radu detaljnije ćemo obraditi pretpostavke za posvojenje. Na samom početku rada analizirat ćemo kako se institut posvojenja mijenjao kroz povijest i kakvu je ulogu imao u pojedinom povijesnom razdoblju. U trećem poglavlju vidjet ćemo koje zakonske pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja i na strani djeteta moraju postojati da bi uopće mogao započeti postupak posvojenja kao i koje su zabrane koje zakon propisuje, zbog kojih posvojenje nije moguće. Nadalje, u četvrtom poglavlju upoznat ćemo se s postupkom posvojenja. Proučit ćemo što podrazumijeva najbolji interes djeteta, čiji su pristanci za posvojenje potrebni, kako izgleda prethodni a kako sam postupak zasnivanja posvojenja kao i koje pravne učinke posvojenje proizvodi. U zadnjem, petom poglavlju obradit ćemo međudržavno posvojenje te ćemo vidjeti kako se ono razvija u drugim državama, a kako u Hrvatskoj.

2. POVIJESNI RAZVOJ POSVOJENJA

Posvojenje je, kao faktični odnos, postojalo i prije nastanka država i prava. Služilo je postizanju različitih ciljeva, kao što su na primjer produženje obitelji, osnova za stjecanje nasljednika, oslobođenje od ropstva, poboljšanje položaja izvanbračne djece i slično, ovisno o vremenu i okolnostima u kojima je postojalo. Ono se javljalo i u obliku uzimanja stranaca, ratnih zarobljenika u gens, a s ciljem jačanja njegove radne i obrambene sposobnosti. U najranijim razdobljima ono je dijelom i religijskog karaktera. U najranijoj povijesti vjerovalo se da onaj tko umre a iza sebe ne ostavi potomstvo, osuđen je na vječnu osamljenost u zagrobnom životu.¹

2.1. Posvojenje u starom vijeku

Institut posvojenja postoji od davnina, spominjali su ga već i građanski zakonici starog i srednjeg vijeka. U starom vijeku posvojenje je često služilo pretvaranju slobodnih ljudi u kućne robove. U babilonskom pravu nekoga se moglo posvojiti ne samo kao sina ili kćer nego i kao brata, oca pa čak i unuka. Ono je služilo ne samo za stjecanje nasljednika, nego i kao forma oslobođenja robova, uspostavljanje doživotnog uzdržavanja ili kao legitimacija izvanbračnog djeteta. Posvojenik je posvojenjem stjecao ista prava na nasljedstvo kao i biološka djeca, ali posvojenje nije moglo biti zasnovano na štetu biološke djece. Proces posvojenja odvijao se pred svjedocima. Ako posvojenik nije priznavao novu obitelj, moglo ga se jednostavno otjerati² Hamurabijev zakonik razlikovao je raskidivo i neraskidivo posvojenje, ovisno o određenim okolnostima, među kojima su između ostalog bile dužina trajanja posvojiteljskog odnosa, okolnost je li posvojitelj uvrstio posvojenika među svoju djecu ili nije te hijerarhijski stupanj posvojenika.³ U Egiptu cilj posvojenja je bilo nasljeđivanje, a posvajala su se muška djeca i to prilikom svečanog obreda. U starom helenskom svijetu posvojenje se moglo zasnovati čak i kada su postojala biološka djeca posvojitelja. Moglo se opozvati u istoj formi u kojoj je bilo i zaključeno. Posvojenik je mogao steći svu imovinu posvojitelja samo ako posvojitelj nije imao bračnu djecu. U Ateni je bilo moguće posvojiti dijete samo ako posvojitelj nije imao bioloških sinova, također dodatni uvjet je taj da je posvojitelj morao biti pri zdravoj pameti i da nije bio nagovoren od strane žene, a cilj posvojenja je bio produžetak obitelji ostavitelja.⁴ U Rimu su postojala dva oblika posvojenja: adrogacija i adopcija. Adrogacija je bila starija pojava od adopcije, a označavala

¹ Jakovac-Lozić, Dijana. Posvojenje. Split: Pravni fakultet, 2000., str. 2.

² *Ibid*, str. 3.-4.

³ *Ibid*, str. 4.-5.

⁴ *Ibid*, str. 7.-8.

je prelazak oca obitelji (*pater familias*) sa svim osobama i imovinom pod očinsku vlast (*patria potestas*) u obitelj adroganta. Da bi adrogacija bila valjana, adrogirani je mogao biti isključivo muška osoba u dobi od najmanje 60 godina koja nije imala vlastitu djecu i morao je biti stariji od adrogiranog. S druge strane, adopcija je posvojenje osobe *alieni iuris*. Posvojenik je prelazio u obitelj posvojitelja i pod vlast novog obiteljskog starješine. Adoptirati se moglo svakoga, mušku i žensku osobu, pa čak i odraslu. Cilj je bio produžiti obitelj i sačuvati imovinu, ali i služilo je kao nadomjestak za biološko potomstvo.⁵

2.2. Posvojenje u srednjem vijeku

U srednjem vijeku institut posvojenja se rijetko primjenjivao u praksi, uglavnom zbog jakog utjecaja Katoličke crkve koja uopće nije dopuštala adoptivne veze. Međutim, građanski zakonici srednjeg vijeka također su sadržavali odredbe o posvojenju, tako da te odredbe nalazimo u statutima Pise, Bologne, a i u mletačkim statutima. Ono je uglavnom imalo za cilj produžetak obitelji. Posvojenik nije raskidao vezu sa svojom biološkom obitelji niti je ulazio u obitelj posvojitelja.⁶

2.3. Novi vijek i posvojenje

Građanski zakonici novog vijeka su na različite načine uređivali posvojenje. Francuski Code Napoleon normirao je posvojenje, s vrlo ograničenim učincima, tako da se ono praktički i nije moglo primjenjivati. Tako je bilo i s rumunjskim zakonikom iz 1864., talijanskim iz 1865. te kolumbijskim iz 1867. godine. Neki zakonici uopće nisu normirali institut posvojenja, kao na primjer nizozemski zakonik iz 1838. i portugalski iz 1877. godine. S druge strane, njemački Građanski zakonik (1741.-1772.) i luksemburški Građanski zakonik iz 1803. godine detaljno su regulirali institut posvojenja. Posvojenje je za cilj imalo produženje obitelji, a posvojitelj je mogao biti samo osoba visokih godina starosti koja nije imala vlastitu djecu. Sve do Prvoga svjetskog rata posvojiti se mogla samo punoljetna osoba.⁷

2.4 Posvojenje u hrvatskoj pravnoj povijesti

O postojanju posvojenja na našim prostorima u najstarije doba svjedočili su pojedini epigrafski spomenici, prvenstveno nadgrobni epitafi. Posvojenik se nazivao hranjenikom (*alumnus*), a posvojitelj *nutritor*. Osim napuštene djece, hranjenikom su postajala i djeca

⁵ Hrabar, Dubravka *et al.* Obiteljsko pravo. Zagreb: Narodne novine, 2021., str. 273.

⁶ Jakovac-Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 16.-17.

⁷ *Ibid.*, str. 18.-19.

robova ili siromašnih roditelja koji su ih davali *nutritorima* u nadi da će im tako omogućiti bolji i lagodniji život nego što bi im oni sami mogli pružiti. Hranjenik je također bio i izvanbračno dijete *nutritora*, kojeg on nije htio priznati, ali o kojem se htio brinuti. Kao *nutritori* su se uglavnom pojavljivale starije osobe koje nisu bile u braku te nisu imali vlastite djece.⁸ U srednjem vijeku posvojenje se također prakticiralo, doduše u puno slabijem intenzitetu u odnosu na druga povijesna razdoblja. O posvojenju u srednjem vijeku na području Republike Hrvatske svjedočili su prvenstveno statuti južnodalmatinskih i slavonskih gradova. Prema Budvanskom statutu, muž i žena koji nisu imali vlastitu djecu mogli su posvojiti brata ili sina svog bračnog druga ili nekog drugog bližeg srodnika. Posvojenje se obavljalo na temelju notarske isprave, odvijalo se pred svjedocima, a posvojenik je stjecao sva prava zakonitog djeteta. Slične odredbe je sadržavao i Kotorski statut prema kojem se „posiniti“ mogla osoba koja nije imala sinova i kćeri.⁹ Dubrovački statut govorio je o posinku kao o osobi koja je ušla u kuću svog punca koji nije imao sinove te je stoga imao poseban status. Tim statutom su bili uređeni i nasljednopravni učinci takvog odnosa. S druge strane, statuti Zadra iz 1305., Splita iz 1312., Krka iz 1388. te Rijeke iz 1530. godine nisu sadržavali odredbe o posvojenju. Treba spomenuti i tzv. primanje za brata (*adoptio fraternalis*). Ta pojava je bila raširena među brojnim plemićima, koji su sklapali ugovor proglašavajući se adoptivnom i diobenom braćom, a sve radi toga da njihov posjed nakon njihove smrti ne pripadne kralju, jer nisu imali zakonskih nasljednika. Takav ugovor sklopili su i Nikola Zrinski i S. Frankopan 1544. godine.¹⁰ U vrijeme Kraljevine Jugoslavije Opći građanski zakonik (dalje u tekstu: OGZ), koji se na teritoriju tadašnje Hrvatske i Slavonije primjenjivao od 1852., normirao je posvojenje, odnosno posinjenje u šest paragrafa. Po OGZ, posvojiti se moglo samo ako posvojitelj nije imao svoju zakonitu djecu. Posvojitelj je morao imati najmanje 50 godina, a razlika između posvojitelja i posvojenika je morala biti najmanje 18 godina. OGZ je omogućavao posinjenje i maloljetnih i punoljetnih osoba. Između posvojitelja i posvojenika zajedno s njegovim potomcima nastajao je odnos i prava koja su postojala između roditelja i djece. Posinak/pokćerka su unatoč posinjenju zadržavali vezu sa svojom biološkom obitelji. Ono se zasnivalo ugovorom u formi javne isprave, uz sudsku potvrdu, a cilj mu je bio produženje obitelji.¹¹ Zakon o usvojenju iz 1947. vrijedio je na području tadašnje SR Hrvatske čak 32 godine. 1965. godine donesen je Zakon o

⁸ Jakovac-Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 20.-21.

⁹ Lachner, Višnja. Institut posvojenja prema Općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području, u: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63 (2013.), 5/6, str. 1165-1186.

¹⁰ Jakovac-Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 22.-23.

¹¹ *Ibid*, str. 24.-25.

izmjenama i dopunama tog zakona, a koji je postao Osnovni zakon o usvojenju (dalje u tekstu: OZU). Prema OZU, posvojitelji se nisu mogli upisivati kao roditelji u službene evidencije. Također, zakon nije poznao posvojenje od strane inozemnih državljana. Ustavne reforme ranih sedamdesetih godina prošlog stoljeća rezultirale su time da su sve federalne jedinice od 1971. godine pa nadalje zakonima uredile obiteljske odnose. U Hrvatskoj se od 1. siječnja 1979. primjenjivao Zakon o braku i porodičnim odnosima (dalje u tekstu: ZBPO).¹² ZBPO razlikovao je dva oblika posvojenja- srodničko i roditeljsko posvojenje, a za svaki su bile propisane različite pretpostavke i učinci, ovisno o tome posvaja li se dijete do navršene pete ili maloljetnik do navršene osamnaeste godine. Srodničkim posvojenjem nastaje između posvojitelja i njegovih srodnika s jedne strane te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane neraskidiv odnos srodstva. Za razliku od srodničkog, roditeljskim posvojenjem nastaju između posvojitelja s jedne strane te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane prava i dužnosti koja po zakonu postoje između roditelja i djece. To znači da je srodničkim posvojenjem bio obuhvaćen širi krug osoba te ga je, uz ispunjene određene pretpostavke, bilo moguće raskinuti.¹³ Nakon odcjepljenja od Jugoslavije te stjecanja suverenosti i samostalnosti 1991. godine, 1998. donesen je Obiteljski zakon Republike Hrvatske (dalje u tekstu: ObZ 1998.)¹⁴ koji se primjenjivao od 1. srpnja 1999. godine. On je uveo promjene i u terminologiji te se umjesto izraza „posvojenik“ koristio izraz „posvojče“.¹⁵ Novi Obiteljski zakon (dalje u tekstu: ObZ 2003.)¹⁶ stupio je na snagu dana 22. srpnja 2003. godine. Njime je određena samo jedna vrsta posvojenja, a to je srodničko. Takva je promjena bila oportuna jer je do tada samo 15% posvojenja bilo zasnovano kao roditeljsko, a ukidanje raskidivosti i privremenosti označavalo je jačanje integriteta nove obitelji i veću sigurnost u njezinu stabilnost i stalnost. S druge strane, takva promjena nalagala je još veći oprez svih onih koji su na bilo koji način bili involvirani u sam proces posvojenja, tj. u ocjenjivanje podobnosti posvojitelja i određivanje najboljeg interesa samog posvojenika.¹⁷ Posvojenje se moglo zasnovati do 18. godine života djeteta, a posvojiti je mogla i osoba koja je starija od 35 godina, no dobna razlika između posvojenika i posvojitelja nije smjela biti veća od 45 godina. ObZ 2003. nastojao je ubrzati i sam postupak zasnivanja posvojenja, a i ostvariti veću zaštitu

¹² Zakon o braku i porodičnim odnosima (NN 11/78, 51/89, 59/90).

¹³ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 56.

¹⁴ Obiteljski zakon (NN, 162/1998).

¹⁵ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 29.-30.

¹⁶ Obiteljski zakon (NN 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013).

¹⁷ Oraić, Tin. O osnovanosti ukidanja gornje dobne granice kao aktivne adoptivne pretpostavke, *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 43 (2009), str. 113.

tajnosti samog postupka.¹⁸ Obiteljski zakon iz 2014. Godine (dalje u tekstu: ObZ 2014.)¹⁹ je bio kratko na snazi, a zamijenio ga je gotovo u cijelosti sadržajno identičan propis 2015. godine. Također, ObZ 2014. je uveo ostvarivanje osobnih odnosa potencijalnog posvojitelja i djeteta. Početkom 2015., Ustavni sud je donio Rješenje²⁰ kojim je pokrenut postupak za ocjenu suglasnosti navedenog zakona s Ustavom Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustav).²¹ Tim Rješenjem je određeno da se do donošenja konačne odluke Ustavnog suda primjenjuje ObZ 2003.²² Danas je na snazi Obiteljski zakon (dalje u tekstu: ObZ)²³ kojeg je Hrvatski sabor donio na sjednici 18. rujna 2015. godine, a koji je izmijenjen i dopunjen 2019. godine. ObZ također prihvaća jednovrsnost posvojenja, što proizlazi iz sljedećih odredbi: „Posvojenjem nastaje među posvojiteljem i njegovim srodnicima s jedne strane te posvojenikom i njegovim potomcima druge strane neraskidiv odnos srodstva i sva prava i dužnosti koje iz toga proizlaze“. „Posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika.“²⁴

3. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE

Sukladno ObZ „posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta“. ²⁵ Ono djetetu omogućuje siguran i stabilan dom, a prije svega obitelj koja ga istinski želi, dok s druge strane posvojiteljima ispunjava njihovu želju da postanu roditelji, a koju nisu mogli ili nisu htjeli drugačije ostvariti. Posvojenjem roditeljima prestaje pravo na roditeljsku skrb, a stječu je posvojitelji.²⁶ U ObZ je definiran pojam posvojenja, njegova svrha, a također su njime određene i pretpostavke koje moraju postojati kako na strani djeteta tako i na strani posvojitelja. ObZ propisuje da „posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb“, a ono se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta.²⁷ Ustav određuje da „država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji.“²⁸

¹⁸ Majstorović, Irena. O promjenama obiteljskog zakona. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (2003), 3, str. 393-396.

¹⁹ Obiteljski zakon (NN 75/2014).

²⁰ USRH, U-I-3101/2014 i dr. od 15.3.2016. (NN 28/2016)

²¹ Ustav Republike Hrvatske (NN, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

²² Hrabar, Dubravka *et al.* Obiteljsko pravo, *op. cit.*, (bilj.5), str. 277.

²³ Obiteljski zakon (NN 103/2015, 98/2019, 47/2020)

²⁴ ObZ, čl. 197., st. 1.-2.

²⁵ *Ibid.*, čl. 180. st. 1.

²⁶ Alinčić, Mira *et al.* Obiteljski zakon novine, dvojbe i perspektive. Zagreb, Narodne novine, 2003., str. 64.

²⁷ ObZ, čl. 180. st. 2.-3.

²⁸ Ustav, čl. 64.

Također, propisuje da je dužnost svih štiti djecu i nemoćne osobe.²⁹ Posvojenje omogućuje s jedne strane realizaciju prava svakog čovjeka na osnivanje obitelji te s druge strane pravo djeteta na obitelj i odgoj u obitelji.³⁰ Da bi se posvojenje zasnovalo, moraju se ispuniti određene zakonom propisane pretpostavke kako na strani potencijalnih posvojitelja, tako i na strani posvojenika. Razlikujemo pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja (aktivna adoptivna sposobnost) i pretpostavke za posvojenje na strani djeteta (pasivna adoptivna sposobnost).

3.1. Načelo najboljeg interesa djeteta

Kada se govori o posvojenju, svi sudionici tog procesa koji su na bilo koji način u njega involvirani, moraju se voditi načelom najboljeg interesa djeteta. To je pravni standard novijeg doba po kojem bi se svako privatno i javno djelovanje koje se tiče nekog djeteta trebalo usmjeriti i uskladiti prema potrebama i dobrobiti tog djeteta.³¹ Načelo najboljeg interesa djeteta nalazimo u Deklaraciji o pravima djeteta donesenoj 1959.³² godine kao i u Konvenciji UN o pravima djeteta, koja u čl. 3. st. 1. navodi sljedeće: „U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta“, a st. 2. određuje: „Države stranke obvezuju se da će odgovarajućim zakonodavnim i upravnim mjerama djetetu osigurati zaštitu i skrb kakva je prijeko potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih skrbnika ili drugih osoba koje su za nj zakonski odgovorne“. ³³ Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta³⁴ u čl. 4. također propisuje pravo djeteta na ostvarivanje načela najboljeg interesa. Najbolji interes djeteta u kontekstu posvojenja podrazumijeva nekoliko stvari. Prvo, sprječavanje napuštanja djece i borbu za socijalnu pravdu, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini. Posvojenje je nužno dobro. To znači da ono treba biti supsidijarno rješenje za dijete. Primarno treba spriječiti situacije zbog kojih uopće dolazi do napuštanja djece. Drugo, sve države trebaju raditi na unapređivanju i pospješivanju prakse posvojenja. Sam postupak posvojenja

²⁹ Ustav, čl. 65.

³⁰ Hrabar, Dubravka *et al.* Obiteljsko pravo, *op cit.*, (bilj.5), str. 279.

³¹ Oraić, Tin. O osnovanosti ukidanja gornje dobne granice kao aktivne adoptivne pretpostavke, *op. cit.*, (bilj.17) str. 114.

³² Deklaracija o pravima djeteta, 1959. Deklaracija je usvojena i proklamirana Rezolucijom Opće skupštine UN-a br. 1386 (XIV) od 20.11.1959.

³³ Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, br. 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97.

³⁴ African Charter on the Rights and Welfare of the Child, OAU Doc. CAB/LEG/21.9/49 (1990), entered into force Nov. 29, 1999., <http://hrlibrary.umn.edu/africa/afchild.htm>. (26.10. 2022.)

mora se voditi odgovorno i savjesno, poštivajući u svakom trenutku zakonske propise.³⁵ Posvojenje se može zasnovati samo ako je ono u najboljem interesu djeteta, a odluku o tome donosi CZSS. Tim stručnih djelatnika CZSS nakon što prikupe sve potrebne podatke o obiteljskim prilikama djeteta, njegovom karakteru, životnim navikama, zdravstvenom stanju, okolnostima u kojima je do tada živjelo i drugim pretpostavkama, donosi konačnu ocjenu je li posvojenje u interesu djeteta.³⁶ U hrvatskoj pravnoj teoriji zastupljen je stav prema kojem, u dualitetu odnosa i značenja između najboljeg interesa djeteta i dobrobiti djeteta, dobrobit djeteta smatra se primjerenijim pravnim standardom, odnosno smatra se da taj pojam točnije odražava sveukupni status djeteta pa svojom širinom obuhvaća i pojam najbolji interes djeteta.³⁷ Iz naprijed navedenog proizlazi da interesi institucija, državnih tijela i svih osoba koje na bilo koji način sudjeluju ne smiju biti ispred interesa djeteta.

3.2. Aktivna adoptivna sposobnost

Aktivna adoptivna sposobnost označava postojanje određenih, zakonom propisanih pretpostavki na strani osobe koja želi posvojiti, a koje ako su ispunjene označavaju podobnost te iste osobe za odgovornu i zahtjevnu ulogu posvojitelja. Tu se vidi značajna razlika u ovlasti zakonodavca, koji za razliku od određivanja tko i pod kojim uvjetima može postati biološki roditelj, ovdje ima široke ovlasti i može znatno utjecati na to tko može postati roditelj činjenicom posvojenja. Pretpostavke na strani posvojitelja su: dob, status i državljanstvo posvojitelja.³⁸

3.2.1. Dob posvojitelja

ObZ propisuje da „posvojitelj može biti osoba u dobi od najmanje dvadeset i jedne godine, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. Ako postoje osobito opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba mlađa od dvadeset i jedne godine, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina.“³⁹ To nije uvijek bilo normirano tako. Za razliku od ObZ, ObZ 1998. u čl. 125. određivao je sljedeće: „Posvojiti može osoba u dobi od dvadeset jedne do trideset pet godina, starija od posvojčeta najmanje osamnaest godina. Ako postoje osobito opravdani razlozi posvojitelj može biti i osoba starija od trideset pet godina, ali dobna granica između posvojitelja i posvojčeta ne smije biti veća od četrdeset godina.“

³⁵ Jakovac-Lozić, Dijana; Vetma, Ines. Seksualna orijentacija posvojitelja i najbolji interes. Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 56 (2006), 5, str. 1412.-1413.

³⁶ Jakovac-Lozić, Dijana. Neki od razloga u prilog potrebi osnivanja obiteljskih sudova u Republici Hrvatskoj. Hrvatska pravna revija, 1 (2001), 4, str. 26.-29.

³⁷ Hrabar, Dubravka *et al.*, Obiteljsko pravo, *op. cit.*, (bilj.5), str. 283.

³⁸ *Ibid.*, str. 283.

³⁹ ObZ, čl. 184.

ObZ 2003. povećao je dobnu granicu s četrdeset na četrdeset pet godina, a također je dodao i dva nova članka glede dobi posvojitelja, pa su čl. 126. st. 3. i 4. glasili ovako: „Ako posvojitelji posvajaju sestre i braću, polusestre ili polubraću, dovoljno je da jedan posvojitelj ispunjava dobnu pretpostavku samo za jedno dijete.“ „Ako su posvojitelji posvojili dijete, a naknadno žele posvojiti njegovu sestru, brata, polusestru ili polubrata, mogu ga posvojiti bez obzira na svoju dob.“ Propisana gornja dobna granica zapravo je nastojala što je moguće više odražavati načelo *adoptio naturam imitatur*, odnosno što je moguće vjerodostojnije odražavati prirodne dobne razlike između roditelja i djece. Također, smatralo se da su posvojitelji u toj dobi psihofizički u najboljem stanju za izvršavanje svojih roditeljskih dužnosti. Nadalje, takvim normiranjem se nastojao štititi najbolji interes djeteta. Propisivanje gornje dobne granice služilo je i nastojanju da se oformi obitelj u kojoj će roditelji što je duže moguće biti psihofizički sposobni skrbiti o svom djetetu.⁴⁰ Sljedeća okolnost koja opravdava postojanje gornje dobne granice ili barem razlike u godinama između posvojitelja i posvojenika kao pretpostavke za posvojenje je prestanak generativne dobi. Osim izuzetaka, generativna dob žene prestaje u ranim pedesetim godinama što znači da ta žena prirodnim putem više neće moći postati majkom. Posvojenje bi stoga trebalo slijediti tu prirodnu pojavu te bi na taj način odnos posvojitelja i posvojenika bio vjerna preslika odnosa bioloških roditelja i njihove djece. S druge strane, potrebi ukidanja gornje dobne granice kao pretpostavke za zasnivanje posvojenja najviše je doprinijela prosječna starost posvojitelja. 2005. godine u Republici Hrvatskoj zasnovana su 153 posvojenja. Od toga je u dobi do 35 godina bilo 58 posvojitelja (26%), u dobi od 35 do 40 godina bilo ih je 98 (44%), a u dobi preko 40 godina njih 66 (30%). 2006. godine zasnovana su 134 posvojenja. Tada je bilo 56 posvojitelja u dobi do 35 godina, 83 u dobi između 35 i 40 godina, a 58 u dobi preko 40 godina.⁴¹ Gornja dobna granica kao pretpostavka za zasnivanje posvojenja brisana je izmjenama ObZ 2003. iz 2007. godine.⁴² Dob kao adoptivna pretpostavka u poredbenom pravu regulirana je na različite načine. Neke države ne propisuju gornju dobnu granicu kao adoptivnu pretpostavku. U Sloveniji posvojitelj mora biti barem 18 godina stariji od posvojenika, a ako je to od interesa za dijete, ta razlika može biti i manja. U Austriji je propisana donja dobna granica koja je različita za posvojitelja i posvojiteljicu. Za posvojitelja ona je trideset, a za posvojiteljicu dvadeset osam godina. Vrlo slično je i u Francuskoj u kojoj je kao minimalna dob za posvojitelja propisano navršenih dvadeset osam godina. U Njemačkoj ako posvajaju bračni drugovi, muškarac mora

⁴⁰ Oraić, Tin. O osnovanosti ukidanja gornje dobne granice kao aktivne adoptivne pretpostavke, *op.cit.*, (bilj.17), str. 115.- 117.

⁴¹ *Ibid*, str. 120.-121.

⁴² ObZ 2003.

imati navršenih 25, žena 21, a samac mora imati barem 25 godina. U Mađarskoj svaka punoljetna osoba, ako zadovoljava sve ostale pretpostavke, može biti posvojitelj. Nasuprot njima, određene države propisuju gornju dobnu granicu ili razliku u godinama kao adoptivnu pretpostavku. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine propisuje da posvojitelj može biti osoba između 25 i 45 godina starija od posvojenika barem 18 godina. U opravdanim slučajima, posvojitelj može biti osoba starija od 45 godina, ali ne smije biti starija više od 45 godina od posvojenika. Po grčkom zakoniku posvojitelj mora biti osoba između 30 i 60 godina, a također je određena i najveća dobna razlika između posvojitelja i posvojenika, koja ne smije biti veća od 50 godina. Navedeni primjeri pokazuju da se u mnogim državama i dalje prakticira propisivanje gornje dobne granice ili razlike u godinama. Tako se prvenstveno nastoji potaknuti posvojenje i starije djece, a s druge strane nastoji se stvarati mlade i perspektivne obitelji.⁴³

3.2.2 Status posvojitelja

Što se tiče statusa posvojitelja, ObZ propisuje da „dijete mogu posvojiti bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni, odnosno izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog, odnosno izvanbračnog druga te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici.“⁴⁴ ObZ 2003. je propisivao da osoba koja nije u braku (samac) može posvojiti samo ako je to od osobite koristi za dijete. Ta osobita korist postojala bi na primjer ako bi dijete posvajao netko od srodnika ili ako se radi o posvojenju djeteta za koje je teže naći posvojitelje jer je na primjer starije dobi.⁴⁵ Mogućnost posvojenja od strane samaca predviđa Europska konvencija o posvojenju djece iz 1989.⁴⁶ koja prepušta državama članicama da tu mogućnost uvedu u svoja nacionalna zakonodavstva. Mnoge europske države potpisnice te Konvencije su iskoristile tu mogućnost i dopustile posvojenje samcima. Tako su na primjer postupile Francuska, Švicarska, Finska, Njemačka, Švedska i Poljska.⁴⁷

3.2.3 Državljanstvo posvojitelja

ObZ je propisao tko može posvojiti s obzirom na državljanstvo. „Posvojiti dijete može hrvatski državljanin. Iznimno, posvojitelj može biti i strani državljanin ako je to u najboljem interesu djeteta. Ako su posvojitelj ili dijete strani državljani, posvojenje se može zasnovati

⁴³ Oraić, Tin. O osnovanosti ukidanja gornje dobne granice kao aktivne adoptivne pretpostavke., *op.cit.*, (bilj.17), str. 124.-126.

⁴⁴ ObZ, čl. 185.

⁴⁵ Alinčić, Mira *et. al.* Obiteljski zakon novine, dvojbe i perspektive, *op. cit.*, (bilj.26), str. 71.

⁴⁶ European Convention on the Adoption of Children (1989.). Rezolucija broj A/44/736

⁴⁷ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 63.

samo uz prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.“⁴⁸ O tome je li posvojenje u najboljem interesu djeteta odlučuje CZSS nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta.⁴⁹ Posvojenje od strane stranog državljanina treba prihvatiti kao supsidijarno rješenje. Prvenstveno, ograničene su mogućnosti provjere sredine u koju dijete odlazi, a posljedično ne postoji mogućnost poduzimanja potrebnih mjera od strane nadležnog tijela matične države posvojenika. Također, razlog je i teža prilagodba djeteta stranim posvojiteljima. Naposljetku, međunarodno posvojenje podrazumijeva i gubitak hrvatskog državljanina. Inače, praksa međudržavnog posvojenja široko je zastupljena u svijetu o čemu će više riječi biti u nastavku.⁵⁰

3.2.4. Zabrane zasnivanja posvojenja na strani posvojitelja

S druge strane, ObZ određuje tko ne može posvojiti propisujući zabrane na strani posvojitelja. Posvojiti ne može osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb, koja je lišena poslovne sposobnosti ili čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da nije poželjno povjeriti joj roditeljsku skrb o djetetu.⁵¹ Činjenica da je osoba lišena prava na roditeljsku skrb dovoljno govori sama po sebi o nemogućnosti i nesposobnosti te iste osobe da odgaja dijete. „Sud će roditelja lišiti prava na roditeljsku skrb u izvanparničnom postupku kad utvrdi da roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava.“⁵² Osim u tom slučaju, sud može roditelja lišiti roditeljske sposobnosti ako je na primjer napustio dijete, ako je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji, kao i na temelju pravomoćne presude kojom je roditelj osuđen za neko od kaznenih djela počinjenih na štetu svog djeteta, a koja su određena u ObZ.⁵³ Nemoguće je zamisliti da se osobi koja je na primjer napustila svoje dijete, dopusti posvojenje. To bi se protivilo svim moralnim i etičkim kodeksima. Ako osoba nije u stanju brinuti se za vlastito, biološko dijete, onda sigurno neće biti sposobna niti brinuti o posvojenom djetetu. Činjenica oduzimanja roditeljske skrbi evidentira se u maticu rođenih u vidu zabilježbe.⁵⁴ Biti posvojitelj ne može niti osoba koja je lišena poslovne sposobnosti, neovisno u kojem je dijelu lišena poslovne sposobnosti. Razlozi za lišenje poslovne sposobnosti su različiti. To može biti duševna smetnja, ovisnost o opojnim sredstvima, senilnost/demencija ili neki drugi razlog zbog kojeg osoba nije u stanju brinuti o

⁴⁸ ObZ, čl.184.- 186.

⁴⁹ *Ibid*, čl. 208.

⁵⁰ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 75.

⁵¹ ObZ, čl. 187.

⁵² *Ibid*, čl. 170.

⁵³ *Ibid*, čl. 171.

⁵⁴ Jakovac-Lozić, Dijana. Neki od razloga u prilog potrebi osnivanja obiteljskih sudova u Republici Hrvatskoj, *op. cit.*, (bilj.36), str. 28.

svojim pravima, potrebama ili interesima ili ugrožava prava i interese drugih osoba o kojima je dužna skrbiti. Zanimljivo je istaknuti stajalište norveškog zakonodavstva, prema kojem se kao podnositelj zahtjeva za posvojenje djeteta može pojaviti i osoba koja je lišena poslovne sposobnosti i koja je stavljena pod skrbništvo. Takva osoba može posvojiti pod uvjetom da ona i dijete imaju od ranije zasnovan stabilan odnos i uz dodatni uvjet da skrbnik te iste osobe pristane na posvojenje. U Njemačkoj posvojitelji moraju biti dobrog psihofizičkog zdravlja kako bi se mogli nositi sa svim izazovima koje nosi roditeljstvo pa ako postoje određene sumnje u njihovo psiho-fizičko zdravlje, budući posvojitelji moraju obaviti zdravstveni pregled. U Bugarskoj također posvojiti mogu samo osobe koje imaju potpunu poslovnu sposobnost. Nadalje, posvojenje se ne može dopustiti niti osobi čije dosadašnje ponašanje i osobine ukazuju na to da nije poželjno povjeriti joj roditeljsku skrb o djetetu.⁵⁵ Na primjer, ako je osoba sklona alkoholu, jasno je da joj se ne može povjeriti briga o djetetu. Bliskost krvnog srodstva također predstavlja smetnju za posvojenje o čemu više u nastavku.

3.3 Pasivna adoptivna sposobnost

Prikladnost osobe da bude posvojena naziva se pasivnom adoptivnom sposobnošću. Da bi se dijete moglo posvojiti, ono mora biološki i pravno postojati. Dakle, začeto, ali još nerođeno dijete (*nasciturus*) u našem zakonodavstvu ne može biti posvojeno. Naše pravo ne predviđa tzv. prenatalno posvojenje, odnosno posvojenje začete, ali još nerođene djece. U pojedinim stranim državama roditelji mogu dati suglasnost za posvojenje čak i prije rođenja djeteta.⁵⁶ Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini (dalje u tekstu: Godišnje izvješće za 2021. godinu) pokazuju da je u 2021. godini bilo ukupno 489 djece s ispunjenim pretpostavkama za posvojenje.⁵⁷

3.3.1. Maloljetnost

U Hrvatskoj pasivnu adoptivnu sposobnost ima samo maloljetna osoba, tj. dijete koje još nije navršilo 18 godina. Ta se pretpostavka temelji na Konvenciji UN o pravima djeteta koja dijete definira kao „ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života ako se, na

⁵⁵ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 291.-292.

⁵⁶ *Ibid*, str. 84.

⁵⁷ Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>, (29.10.2022.), str. 72.

temelju zakona koji se odnosi na dijete, punoljetnost ne stječe ranije.“⁵⁸ Ako je riječ o djetetu nepoznatog podrijetla (nahoće), ono se može posvojiti tek nakon isteka roka od tri mjeseca od rođenja ili napuštanja djeteta.⁵⁹ Suprotno našem zakonodavstvu, posvojenje odraslih osoba nije nepoznanica u drugim državama. Tako na primjer, u Njemačkoj je moguće posvojiti odraslu osobu. U većini federalnih jedinica SAD može se posvojiti svaka osoba, kako maloljetna tako i odrasla osoba. Francuska razlikuje potpuno i nepotpuno posvojenje. Potpuno posvojiti (*adoption pleniere*) moguće je samo dijete, a nepotpuno posvojiti (*adoption simple*) moguće je i odraslu osobu. Imajući na umu osnovni cilj koji posvojenje ima prema hrvatskom zakonodavstvu, a to je pružiti osobi obitelj, dom i odgoj, razumljivo je da zakonodavac dopušta posvojenje samo maloljetnih osoba, jer punoljetne osobe više nisu podobne za odgoj, brigu i skrb.⁶⁰

3.3.2. Dobrobit posvojenja za dijete

Glavnina inozemnih pravnih sustava, pa tako i naš, među prvim pretpostavkama za zasnivanje posvojenja ističe njegovu korisnost za konkretno dijete. Da bi se posvojenje zasnovalo mora biti u skladu s djetetovom dobrobiti. Na tom načelu stoje i različiti međunarodni dokumenti, kao npr. Europska konvencija o posvojenju djece (1967.) i Konvencija UN o pravu djeteta (1989.). Čak i afričke države u svojim dokumentima navode da posvojenje treba biti korisno za posvojenika. CZSS je taj koji u svakom konkretnom slučaju treba procijeniti osobine posvojitelja u odnosu na dobrobit djeteta, podobnost djeteta za posvojenje kao i korisnost posvojenja.⁶¹

3.3.3. Zabrana posvojenja srodnika ili štićenika

ObZ propisuje sljedeće: „Ne može se posvojiti krvni srodnik u ravnoj lozi, brat odnosno sestra.“⁶² Iz prethodne odredbe zakona proizlazi da za ostale krvne srodnike ne postoji zapreka za njihovo posvojenje. U ravnoj lozi srodne osobe potječu jedna od druge izravno ili neizravno (preci i potomci). Ravna loza je uvijek prepreka za posvojenje. Posvojenje nije moguće niti među srodnicima pobočne loze drugog stupnja. To su oni srodnici koji imaju zajedničke pretke, npr. sestra ne bi mogla posvojiti svog brata.. Neke države, kao npr. Bugarska i većina država u tranziciji, na isti su način uredile to pitanje pa ne dopuštaju posvojenje među srodnicima u ravnoj liniji, a niti među braćom i sestrama. U Italiji

⁵⁸ Konvencija o pravima djeteta, *op. cit.*, (bilj.33), čl. 1.

⁵⁹ ObZ, čl. 181. st. 2.

⁶⁰ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 86.-87.

⁶¹ *Ibid*, str. 87.- 88.

⁶² ObZ, čl. 182. st. 1.

je moguće posvojenje među srođnicima samo u određenim slučajevima, kao kada dijete ostane siroče, bez roditelja. S druge strane, u Turskoj posvojitelj može doslovno posvojiti svakoga osim svog vlastitog bračnog druga. Može posvojiti svog brata, sestru, čak i čitavu obitelj. Hrvatski zakonodavac je prilikom normiranja polazio sa stajališta da je riječ o osobama koje su tako krvno-srođnički tijesno povezane i u bliskoj emocionalnoj vezi da se omogućavanjem posvojenja među tim osobama ne bi postigli nikakvi napredniji i povezaniji odnosi u odnosu na već postojeće.⁶³ Nadalje, ObZ je propisano da „skrbnik ne može posvojiti svojega štićenika dok ga dužnosti skrbnika ne razriješi CZSS.“⁶⁴ Hrvatski zakonodavac se odlučio na takvo normiranje iz preventivnog razloga. Skrbnik je dužan podnijeti CZSS izvješće o svojem radu i o stanju štićenikove imovine kada mu prestane skrbnička dužnost, a iz razloga pravodobnog otkrivanja zloporaba s imovinom štićenika i ostalih nepravilnosti. Kada bi bilo moguće da se skrbnički odnos neposredno pretvori, putem posvojenja, u roditeljski, skrbnik bi tako izbjegao kontroli.⁶⁵ U Republici Hrvatskoj postojanje vlastite biološke ili prije posvojene djece nije smetnja posvojenju. Postupak posvojenja ne uvjetuje im se brojem djece, fertilnom sposobnošću i slično. Neke australske države posvojenje psihofizički zdravog djeteta uvjetuju pretpostavkom neplodnosti posvojitelja. Turski zakonodavac smatra da parovi koji imaju vlastitu djecu nisu pogodni za posvojenje. Kina je dugi niz godina provodila politiku jednog djeteta u obitelji, a to je u pravilu vrijedilo i kod posvojenja.⁶⁶

3.3.4. Zabrana posvojenja djeteta maloljetnih roditelja

Pravilo je da je zabranjeno posvojiti dijete maloljetnih roditelja, ali to pravilo nije apsolutno. Tako ObZ određuje sljedeće: „Ne može se posvojiti dijete maloljetnih roditelja. Iznimno, može se posvojiti dijete maloljetnih roditelja nakon godinu dana od rođenja djeteta ako nema izgleda da će se ono podizati u obitelji roditelja ili bake i djeda, odnosno drugih bližih srođnika. Za posvojenje potreban je pristanak maloljetnih roditelja.“ Za razliku od ObZ, ZBPO je određivao da dijete maloljetnog roditelja, bez izuzetaka, ne može biti dano na posvojenje.⁶⁷

⁶³ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 68.-69.

⁶⁴ ObZ, čl. 182. st. 2.

⁶⁵ Hrabar, Dubravka *et al.*, Obiteljsko pravo, *op. cit.*, (bilj.5), str. 289.

⁶⁶ Jakovac- Lozić, Dijana. Posvojenje, *op. cit.*, (bilj.1), str. 71.-72.

⁶⁷ *Ibid*, str. 89.

4. POSTUPAK POSVOJENJA

Postupak posvojenja je upravni postupak koji se odvija u dvije faze. Prva faza, tzv. prethodni postupak odnosi se na procjenu prikladnosti osoba koje žele posvojiti, a u drugoj fazi odvija se postupak zasnivanja posvojenja.⁶⁸ Zasnivanjem posvojenja prestaje roditeljska skrb bioloških roditelja te je stječu posvojitelji kad rješenje o posvojenju postane pravomoćno.⁶⁹ Društvene prilike i shvaćanja o svrsi i načinu zasnivanja posvojenja značajno su se promijenili u posljednjih nekoliko desetljeća. Istovremeno, postoje velike razlike u pravnom uređenju posvojenja u državama, s obzirom na shvaćanja tko može posvojiti dijete, kako treba biti normiran postupak posvojenja, tko može biti posvojen i mnoga druga pitanja koja se odnose na postupak posvojenja.⁷⁰

4.1. Pristanci za posvojenje

Pristanci za posvojenje djeteta su preduvjet zasnivanja posvojenja. „Roditelj djeteta, bračni, odnosno izvanbračni drug osobe koja namjerava posvojiti dijete, dijete, odnosno njegov skrbnik daju pristanak za posvojenje pred centrom za socijalnu skrb nadležnim prema svojem prebivalištu, odnosno boravištu, osobno na zapisnik, nakon čega im se uručuje prijepis ovjerenoga zapisnika.“⁷¹ „Kad dijete posvaja jedan bračni, odnosno izvanbračni drug, potreban je pristanak drugoga bračnog, odnosno izvanbračnog druga. Pristanak se ne može opozvati.“⁷² Za posvojenje je u prvom redu potreban pristanak djetetovih roditelja. Oni mogu dati svoj pristanak 6 tjedana nakon rođenja djeteta. Na taj način im se osigurava određeno vremensko razdoblje kako bi podrobno razmislili o posvojenju, a sve u svrhu sprječavanja donošenja ishitrenih odluka koje bi kasnije požalili.⁷³ „Roditelj može dati pristanak da njegovo dijete posvoji njemu poznati posvojitelj samo ako dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta.“⁷⁴ „Kad roditelj da pristanak za posvojenje, gubi pravo na

⁶⁸ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 315.

⁶⁹ Hrabar, Dubravka; Korać Aleksandra. Primjena obiteljskopравnih mjera za zaštitu dobrobiti djece te zasnivanje posvojenja bez pristanka roditelja. Istraživanje iskustva iz prakse. Pravni Fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2003., str. 115.

⁷⁰ Korać Graovac, Aleksandra. Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana). *Dijete i društvo*, 11 (2009.), 1/2, str. 279.

⁷¹ Obz, čl. 194. st. 1.

⁷² *Ibid*, čl. 193.

⁷³ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 309.

⁷⁴ ObZ, čl. 188. st. 4.

ostvarivanje roditeljske skrbi.“⁷⁵ U određenim slučajevima neće biti obvezan pristanak roditelja. Tako će biti ako je roditelj umro, nestao ili nepoznat ili je lišen prava na roditeljsku skrb, ali u tim slučajevima bit će potreban pristanak djetetova skrbnika. Također, bitno je navesti da roditelj može opozvati dani pristanak i to u roku od 30 dana od potpisivanja zapisnika o pristanku za posvojenje.⁷⁶ Sud može u izvanparničnom postupku, a na prijedlog CZSS prebivališta, odnosno boravišta roditelja donijeti rješenje koje nadomješta pristanak roditelja, odnosno skrbnika za posvojenje i to u sljedeća tri slučaja: „Ako roditelj dulje vrijeme zlorabljuje ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta. Ako roditelj zlorabljuje ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu ili ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta.“⁷⁷ Za zasnivanje posvojenja potreban je pristanak djeteta ako je navršilo 12 godina, a ako je mlađe onda ima pravo izraziti svoje mišljenje koje će se uzeti u obzir sukladno njegovoj dobi i zrelosti. Dijete daje svoj pristanak, odnosno izražava svoje mišljenje bez roditelja i osoba koje ga žele posvojiti.⁷⁸

4.2. Prethodni postupak

U prvoj fazi postupka posvojenja CZSS mora poduzeti cijeli niz pripremnih mjera i radnji. Neke od njih navedene su u ObZ, a neke proizlaze iz prirode stvari.⁷⁹ Da bi određena osoba mogla posvojiti dijete, mora biti podobna i prikladna za posvojenje, o čemu odlučuje nadležno tijelo, a to je u Hrvatskoj CZSS. Prethodni postupak pokreće se pred CZSS nadležnim prema prebivalištu odnosno boravištu potencijalnih posvojitelja. Osobe koje namjeravaju posvojiti podnose nadležnom CZSS pisanu prijavu namjere posvojenja i pisani zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje.⁸⁰ „Podobnost podrazumijeva elemente koji se odnose na pravne pretpostavke na strani potencijalnih posvojitelja u skladu s odredbama Obiteljskog zakona. Prikladnost podrazumijeva elemente koji se odnose na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje moraju imati potencijalni

⁷⁵ ObZ, čl. 195. st. 1.

⁷⁶ *Ibid*, čl. 188., st. 5.- 6.

⁷⁷ *Ibid*, čl. 190. st.1.

⁷⁸ Hrabar, Dubravka *et al.*, Obiteljsko pravo, *op. cit.*, (bilj.5), str. 314.

⁷⁹ Jakovac-Lozić, Dijana. Neki od razloga u prilog potrebi osnivanja obiteljskih sudova u Republici Hrvatskoj, *op. cit.*, (bilj.36), str. 29.

⁸⁰ Hrabar, Dubravka *et al.*, Obiteljsko pravo, *op. cit.*, (bilj.5), str. 319.

posvojitelji u odnosu na osobine i potrebe djeteta.“⁸¹ „Kada se bračni odnosno izvanbračni drugovi ili osoba koja želi posvojiti dijete obrate CZSS nadležnom prema svojem prebivalištu pisanom prijavom namjere posvojenja i zahtjevom za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, bit će odmah informirani o postupku posvojenja i zakonskim pretpostavkama za posvojenje te upoznati sa svrhom i značajem posvojenja, pravnim učincima posvojenja te pravima i dužnostima u odnosu roditelja i djece.“⁸² Potencijalni posvojitelji dužni su svom zahtjevu priložiti određene dokumente propisane Pravilnikom o elementima koji se odnose na podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima (dalje u tekstu: Pravilnik). Na temelju procjene osobnih, obiteljskih i drugih relevantnih čimbenika važnih za odluku o roditeljskim sposobnostima podnositelja zahtjeva, CZSS izrađuje stručno mišljenje koje dostavlja podnositeljima zahtjeva te utvrđuje njihovu podobnost i prikladnost za posvojenje. Ako potencijalni posvojitelji zadovolje opće pretpostavke za posvojenje, CZSS ih upućuje na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje kojeg provode CZSS, ali i ovlaštene udruge civilnog društva, a program se provodi na način propisan Pravilnikom.⁸³ Postupak stručne pripreme traje 40 sati, a nakon njegovog završetka potencijalni posvojitelji dobivaju potvrdu o završenom programu.⁸⁴ „CZSS na temelju pozitivnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje potencijalne posvojitelje upisuje u Registar.“⁸⁵ Prema godišnjem statističkom izvješću za 2021. godinu, broj potencijalnih posvojitelja s pozitivnim mišljenjem za posvojenje, upisanih u Registar na dan 31.12.2021. iznosio je 847.⁸⁶ Važno je napomenuti da potencijalni posvojitelji mogu odustati od posvojenja čak i nakon upisa u Registar. Činjenica da su odustali dostavlja se u pisanom obliku nadležnom CZSS te se upisuje u Registar u roku od tri mjeseca od dana odustanka.⁸⁷

⁸¹ Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima, (NN 106/2014), čl. 2.

⁸² *Ibid*, čl. 5. st. 1.

⁸³ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 320.

⁸⁴ Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja („Narodne novine“, br. 106/14), čl. 4-5

⁸⁵ ObZ, čl. 207.

⁸⁶ Godišnje izvješće za 2021. godinu, *op. cit.*, (bilj.57), str. 72.

⁸⁷ Pravilnik, *op.cit.*, (bilj.81), čl. 19 .st.1.

4.3. Postupak zasnivanja posvojenja

Stvarno nadležno tijelo za zasnivanje posvojenja u Republici Hrvatskoj je CZSS. Mjesna nadležnost CZSS određuje se prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta djeteta koje se namjerava posvojiti. Za dijete čiji roditelji žive odvojeno, nadležnost se određuje prema prebivalištu, odnosno boravištu roditelja kod kojeg je dijete smješteno odlukom suda ili odlukom CZSS.⁸⁸ Neprijeporno je da su obiteljske stvari i postupci vrlo intimne naravi te da *per se* isključuju treće osobe od sudjelovanja u njima. Pravilo je da je javnost u svim tim postupcima isključena, a ObZ je izrijeком isključio javnost u postupku posvojenja.⁸⁹ „Stranke u postupku zasnivanja posvojenja su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj.“⁹⁰ S druge strane, ObZ izrijeком propisuje koje osobe nisu stranke u postupku: „Roditelj koji je pristao da dijete posvoje njemu nepoznati posvojitelji nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku, nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja. Kad dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta, njegov bračni ili izvanbračni drug je stranka u postupku, a drugi roditelj djeteta nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja. Roditelj čiji je pristanak za posvojenje djeteta nadomješten rješenjem suda, nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja. Roditelj čiji pristanak za posvojenje djeteta nije potreban, nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja.“⁹¹ CZSS bira među potencijalnim posvojiteljima upisanim u Registar onoga koji je najprikladniji za određeno dijete, imajući u vidu osobine i potrebe djeteta koje su navedene u izvješću te stručno mišljenje CZSS o prikladnosti i podobnosti potencijalnih posvojitelja.⁹² CZSS će prije donošenja rješenja o zasnivanju posvojenja pripremiti dijete za posvojenje te omogućiti najprikladnijem potencijalnom posvojitelju ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta.⁹³ Protiv rješenja CZSS o zasnivanju posvojenja stranka može podnijeti žalbu ministarstvu koji je nadležan za poslove socijalne skrb u roku od 8 dana od dana donošenja rješenja. Posvojenje je zasnovano kad rješenje o posvojenju postane pravomoćno i time je postupak posvojenja okončan.⁹⁴ Podaci o posvojenju službena su tajna i podliježu zaštiti prema propisima o zaštiti osobnih podataka i

⁸⁸ Jakovac-Lozić, Dijana. Neki od razloga u prilog potrebi osnivanja obiteljskih sudova u Republici Hrvatskoj, *op. cit.*, (bilj.36), str. 27.

⁸⁹ Hrabar, Dubravka. Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58 (2008), 5, str. 1107-1139.

⁹⁰ ObZ, čl. 209. st. 1.

⁹¹ *Ibid*, čl. 209. st. 2.

⁹² *Ibid*, čl. 211. st. 1.

⁹³ *Ibid*, čl. 212. st. 1.

⁹⁴ *Ibid*, čl. 214. st. 1. i 2.

zaštiti tajnosti podataka. Pravo na uvid u podatke o posvojenju dopustit će se punoljetnom posvojeniku, posvojitelju i roditelju koji je dao pristanak da dijete posvoji njemu poznati posvojitelj, odnosno bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta. Ako je riječ o maloljetnom posvojeniku, CZSS dopustit će mu uvid u spise predmeta o posvojenju ako je to u skladu s njegovim interesom.⁹⁵ Nakon što je posvojenje zasnovano, nadležni CZSS pruža potrebnu pomoć i potporu cijelo vrijeme i posvojiteljima i posvojeniku. Nakon 6 mjeseci od dana posvojenja, CZSS sastavlja izvješće o djetetovoj prilagodbi u novoj obitelji koje se dostavlja CZSS koji je donio rješenje o zasnivanju posvojenju.⁹⁶ Prema rezultatima istraživanja Smith i Brodzinsky iz 1994. godine, proizlazi da je većina djece u dobi od 6 do 17 godina proces posvojenja doživjela kao stresno razdoblje. Iako prema istom istraživanju proizlazi da većina djece ima pozitivnu sliku oko posvojenja, također proizlazi da su osjetila određenu vrstu stresa zbog gubitka bioloških roditelja.⁹⁷ U Republici Hrvatskoj je u 2021. godini ukupno posvojeno 152 djece. Od toga do navršene 1. godine 21 dijete, od 1. do 5. godine 74, od 6. do 10. godine 42, od 11. do 14. godine 10, a od 15. do 18. godine 5 djece. Od ukupnog broja posvojene djece 2021. godine od strane hrvatskih državljana posvojeno je njih 150, a samo 2 djece posvojeno je od strane stranih državljana. Iz tog podatka vidljivo je da posvojenje od strane stranih državljana stvarno i u praksi funkcionira kao supsidijarno rješenje. Najviše je djece posvojeno od strane bračnog/izvanbračnog para zajednički, čak njih 140. 6 je djece posvojeno od osobe koja nije u braku/izvanbračnoj zajednici (samac). 5 djece je posvojeno od strane bračnog/izvanbračnog druga (ako je drugi roditelj/posvojitelj), a 1 dijete je posvojio bračni/izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog/izvanbračnog druga.⁹⁸

4.4 Pravni učinci posvojenja

Pravomoćnošću rješenja o posvojenju među svim sudionicima tog odnosa nastaju određena prava i dužnosti. „Posvojenjem nastaje među posvojiteljem i njegovim srodnicima s jedne strane te posvojenikom i njegovim potomcima s druge strane neraskidiv odnos srodstva i sva prava i dužnosti koje iz toga proizlaze. Posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika. Ako dijete posvoji bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta, ne prestaju prava i dužnosti između posvojenika i njegovog roditelja koji je u braku ili izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te krvnim srodnicima toga

⁹⁵ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 333.-334.

⁹⁶ *Ibid*, str. 331.-332.

⁹⁷ Blažeka Kokorić, Slavica. *Posvojenje- različite perspektive, isti cilj*. Zagreb, 2019., str. 101.

⁹⁸ Godišnje izvješće za 2021. godinu, *op. cit.*, (bilj.57), str. 72

roditelja.“⁹⁹ Posvojenik postaje članom obitelji posvojitelja. Srodstvo koje je nastalo posvojenjem, tzv. građansko srodstvo, je neraskidivo i ima pravno značenje krvnog, tj. biološkog srodstva. To znači da i posvojitelj i posvojenik moraju biti svjesni da će biti uspona i padova u njihovom odnosu, ali ne mogu tražiti bijeg od problema raskidom tog odnosa jer je riječ o neraskidivom odnosu. Takav pravni učinak posvojenja nalazimo i u pravnim sustavima nekih drugih država, npr. u Francuskoj dijete posvojenjem raskida svaku vezu sa svojom biološkom obitelji.¹⁰⁰ S druge strane, u Mađarskoj riječ je o raskidivom odnosu koji između ostalog može prestati ako sud na traženje jedne stranke presudom raskine posvojenje zbog nedostojna ponašanja druge strane.¹⁰¹ Nadalje, zabranjeno je osporavati podrijetlo djeteta, odnosno “nije dopušteno osporavati niti utvrđivati majčinstvo ili očinstvo.“¹⁰² Odredbom ObZ određeno je da se zasnivanjem posvojenja posvojitelji upisuju u maticu rođenih kao roditelji ako je tako određeno rješenjem o posvojenju. Matičar će upisati bilješku o izvršenom posvojenju te će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja prema podacima iz rješenja o posvojenju.¹⁰³ Jedan od učinaka posvojenja tiče se osobnog imena posvojenika. Prema Zakonu o osobnom imenu (dalje u tekstu: ZOI)¹⁰⁴, osobno ime sastoji se od imena i prezimena.¹⁰⁵ Posvojitelji mogu sporazumno odrediti osobno ime posvojeniku, a ako je riječ o djetetu koje je navršilo 12 godina, bit će potreban i njegov pristanak. Posvojenik dobiva zajedničko prezime svojih posvojitelja, a ako oni nemaju zajedničko prezime ono će se odrediti posvojeniku sukladno ZOI. Posvojenik također može zadržati svoje osobno ime koje je imao prije zasnivanja posvojenja ako CZSS utvrdi da je to u skladu s njegovim interesom. Kao i osobno ime, posvojitelji mogu odrediti posvojeniku njegovu nacionalnost i isto će biti potreban njegov pristanak ako je navršio 12 godina.¹⁰⁶ Što se tiče državljanstva posvojenika, sukladno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, posvojenjem djetete stječe hrvatsko državljanstvo jer se smatra da je državljanstvo stečeno podrijetlom.¹⁰⁷ Zasnovanim posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju. Također, posvojitelj i njegovi krvni srodnici te srodnici po posvojenju stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih

⁹⁹ ObZ, čl. 197.

¹⁰⁰ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 335.

¹⁰¹ Heka, Ladislav. Neki aspekti mađarskog obiteljskog prava na temelju zakona iz 2014. godine. *Pravni vjesnik*, 31(2015), 2, str. 191.-209.

¹⁰² ObZ, čl. 196.

¹⁰³ Hrabar, Dubravka *et al.*, *Obiteljsko pravo, op. cit.*, (bilj.5), str. 336.

¹⁰⁴ Zakon o osobnom imenu (NN 118/12, 70/17, 98/19).

¹⁰⁵ *Ibid*, čl. 2.

¹⁰⁶ ObZ, čl. 198.

¹⁰⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/2019), čl. 1. st. 3.

potomaka. Iz tih zakonskih odredbi proizlazi da je odnos nasljeđivanja uzajaman. S druge strane, prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika prema njegovim roditeljima i drugim krvnim srođnicima, osim prema roditelju koji je u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te prema krvnim srođnicima i srođnicima po posvojenju toga roditelja.¹⁰⁸

5. MEĐUNARODNO POSVOJENJE

Međunarodno posvojenje je svoj procvat doživjelo tek nakon Drugog svjetskog rata kada se pojavila humanitarna potreba za spašavanjem djece koja su ostala bez svojih roditelja. Siročad, protjerana i napuštena djeca predstavljala su potencijalne posvojenike od strane osoba koje su živjele u državama koje nisu bile u velikoj mjeri zahvaćene ratom. U tom razdoblju uglavnom su posvajana djeca iz Europe, Kine i Japana od strane američkih obitelji. Tijekom pedesetih godina prošlog stoljeća međunarodno posvojenje institucionalizirano je stvaranjem profesionalnih agencija, uglavnom u razvijenim zemljama, koje su obavljale sve poslove vezane uz posvojenje. Tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća većina strane djece posvojene u Europi i Sjevernoj Americi došla je iz Azije, poglavito iz Vijetnama.¹⁰⁹ Tijekom godina broj međunarodnih posvojenja nastavio je rasti, posebice u prvim godinama 21. stoljeća. Procjenjuje se da je ukupni broj međunarodno posvojene djece u cijelom svijetu 2004. godine iznosio više od 45 000. Nakon te godine, broj međunarodno zasnovanih posvojenja počeo je opadati u svim državama, čak i u SAD, koje su imale najviši postotak međunarodno posvojene djece.¹¹⁰ Na našim područjima praksa posvojenja sa stranim elementom zaživjela je relativno kasno. Tek ZBPO iz 1978. godine predviđa mogućnost međunarodnog posvojenja, ali samo kao iznimku. ObZ 1998., kao i ObZ 2003. na isti su način normirali posvojenje od strane inozemnog posvojitelja. Posvojenje se moglo zasnovati samo iznimno, ako je to bilo od osobite koristi za dijete, a ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi moralo je dati odobrenje za zasnivanje takvog posvojenja.¹¹¹ Prema trenutno važećem ObZ, posvojitelj može biti i strani državljanin, ako je to u najboljem interesu djeteta. Ako su posvojitelj ili dijete strani državljani, također će biti potrebno prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.¹¹² Iz te zakonske odredbe proizlazi da i trenutno važeći ObZ normira međunarodno posvojenje samo kao supsidijarno rješenje. Neki od dokumenata važnih za međunarodno posvojenje su npr. Konvencija o pravima djeteta

¹⁰⁸ ObZ, čl. 199.

¹⁰⁹ Jakovac –Lozić, Dijana. Međunarodno posvojenje (obiteljskopравни aspekt), Split, 2006., str. 11.-12.

¹¹⁰ Blažeka Kokorić, Slavica. Posvojenje- različite perspektive, isti cilj, *op. cit.*, (bilj.97), str. 101.

¹¹¹ Jakovac –Lozić, Dijana. Međunarodno posvojenje (obiteljskopравни aspekt), *op. cit.*, (109.), str. 116.

¹¹² ObZ, čl. 186. St.2. i 3.

(1989.), Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.), Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji glede međunarodnog posvojenja iz 1993. (dalje u tekstu: Haška konvencija.).¹¹³ Te konvencije su na snazi u Republici Hrvatskoj, a zajedničko im je to što predviđaju međunarodno posvojenje kao alternativno rješenje za dijete, određuju da postupak treba voditi sukladno najboljem interesu djeteta s obzirom na njegova temeljna prava te postupak ne smije uključivati korist u smislu zarade i profita.¹¹⁴ Tako na primjer Haška konvencija određuje da su države potpisnice dužne spriječiti da posvojenje služi za zlostavljanje, prodaju ili trgovinu djecom, te su dužne uspostaviti međusobnu suradnju da se takvo što ne bi dogodilo.¹¹⁵ SAD i danas ima vodeće mjesto u svijetu po broju zasnovanih međunarodnih posvojenja. U posljednja tri desetljeća u SAD je posvojeno više od četvrt milijuna djece iz drugih zemalja. Točnije, u razdoblju između 1971. i 2001. godine državljani SAD posvojili su 265.677 djece iz inozemstva, a najviše djece je iz Azije, zatim Europe, Južne Amerike, Sjeverne Amerike pa Afrike.¹¹⁶ S druge strane, u Hrvatskoj se u prosjeku godišnje zasnije pet međunarodnih posvojenja. Jedan od razloga zašto je tako mali broj je taj što Hrvatska ne želi izgubiti svog državljanina. Naravno, tu su i drugi razlozi kao na primjer bolja kontrola stanja u novoj obitelji ako je dijete posvojeno u svojoj državi, kao i lakša prilagodba djeteta novoj obitelji ako je dijete posvojeno u svojoj državi.¹¹⁷ Glede pretpostavki za zasnivanje posvojenja, naš Zakon o međunarodnom privatnom pravu u čl. 43. st. 2. određuje sljedeće: „Ako su posvojitelj i posvojenik državljani različitih država, za pretpostavke za zasnivanje i prestanak posvojenja mjerodavna su kumulativno prava obiju država čiji su oni državljani.“¹¹⁸ „U suvremenoj praksi međunarodnog posvojenja naglasak se stavlja na to da svako međunarodno posvojenje, jednako kao i domaće, treba biti ostvareno u najboljem interesu djeteta i uz poštovanje temeljnih prava i zaštite djece. Svrha posvojenja nije da odrasli ostvare pravo na roditeljstvo, već da se djeci pruži stabilno okruženje u kojem će biti voljena, u kojem će se za njih brinuti i u kojem će moći odrastati i razvijati se u harmoniji.“¹¹⁹

¹¹³ Jakovac –Lozić Dijana, Međunarodno posvojenje (obiteljskopравни aspekt), *op. cit.*, (bilj.109), str. 29.

¹¹⁴ *Ibid.*, str. 30.

¹¹⁵ Puljko, Vjekoslav. Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međunarodnim posvojenjem. Hrvatska pravna revija, 2010., str. 30.-39.

¹¹⁶ Jakovac –Lozić, Dijana. Međunarodno posvojenje (obiteljskopравни aspekt), *op. cit.*, (bilj.109), str. 249.

¹¹⁷ *Ibid.*, str. 295.

¹¹⁸ Zakon o međunarodnom privatnom pravu (NN 101/17).

¹¹⁹ Jakovac –Lozić, Dijana. Međunarodno posvojenje (obiteljskopравни aspekt), *op. cit.*, (bilj.109), str. 120..

6. ZAKLJUČAK

Posvojenje je postupak koji ima puno pozitivnih, ali i negativnih aspekata. U istraživanju koje je 2013. godine provela udruga Adopta, a u kojem je sudjelovalo ukupno 46 posvojitelja, rezultati pokazuju sljedeće poteškoće i probleme s kojima se susreću posvojiteljske obitelji. Prvenstveno, ispitanici ističu nedovoljno jasne korake i područja odgovornosti pojedinih ustanova u postupku posvojenja te nepostojanje rokova postupanja relevantnih institucija. Zatim, nedovoljna edukacija stručnih radnika u CZSS kao i potencijalnih posvojitelja koji su uglavnom prepušteni učenju iz literature na stranim jezicima, savjetima prijatelja i poznanika koji su prošli isto to. Informacije i podršku posvojitelji očekuju i dobivaju od obitelji i od drugih posvojitelja odnosno udruga koje se bave roditeljstvom i posvojenjem, a ponajmanje od nadležnih institucija.¹²⁰ Također ističu i nepostojanje potpunih informacija o djetetu koje se posvaja, kao i postojanje stigmatizacije i predrasuda u društvu prema posvojenoj djeci. Posvojenje je najčešće okarakteriziran kao postupak koji predugo traje. Usavršavanju postupka posvojenja doprinijelo bi stvaranje stručnih timova u CZSS koji bi se isključivo bavili posvojenjem. Stvaranje grupa podrške i radionica koji bi educirali roditelje o odgajanju posvojenog djeteta, kao i razni mehanizmi koji bi pružali sustavnu podršku posvojenoj djeci poput savjetovanja, grupe podrške za dijete, povremena druženja s drugom posvojenom djecom i posvojiteljskim obiteljima zasigurno bi doprinijelo poboljšanju instituta posvojenja. Na kraju ovog rada mogu zaključiti da je posvojenje institut koji nije nimalo jednostavan, uključuje brojne pretpostavke, uvjete koji moraju biti ispunjeni, čimbenike koji na različite načine utječu na uspješnost posvojenja, ali to je institut koji je iznimno plemenit. Nitko od nas nije mogao birati hoće li se roditi visok ili nizak, crn ili bijel, u kakvoj obitelji će se roditi, ali svatko od nas može birati kaka će osoba biti i kakve će odluke donositi, a jednom svojom

¹²⁰ Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelj, odgojno-obrazovne institucije i okolinu, http://www.adopta.hr/images/ADOPTA_istrazivanje.pdf. Zagreb, 2014. (29.10.2022.)

odlukom- odlukom da posvojimo, možemo nekome u potpunosti promijeniti život, odnosno dati mu priliku za bolji život.

7. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Alinčić, Mira *et al.* Obiteljski zakon novine, dvojbe i perspektive. Zagreb, Narodne novine, 2003.
2. Blažeka Kokorić, Slavica. Posvojenje-različite perspektive, isti cilj, Zagreb, „Na drugi način“, 2019.
3. Heka, Ladislav. Neki aspekti mađarskog obiteljskog prava na temelju zakona iz 2014. godine. *Pravni vjesnik*, 31(2015), 2, str. 191.-209.
4. Hrabar, Dubravka; Korać Aleksandra. Primjena obiteljskopравnih mjera za zaštitu dobrobiti djece te zasnivanje posvojenja bez pristanka roditelja. Istraživanje iskustva iz prakse. *Pravni Fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, 2003.
5. Hrabar, Dubravka. Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (2008), 5, str. 1107-1139.
6. Hrabar, Dubravka *et al.* Obiteljsko pravo. Zagreb, Narodne novine, 2021.
7. Jakovac-Lozić, Dijana. Međunarodno posvojenje (obiteljskopравni aspekt). Split, Pravni fakultet, 2000.
8. Jakovac-Lozić, Dijana. Posvojenje. Split, Pravni fakultet, 2000.
9. Jakovac-Lozić, Dijana. Neki od razloga u prilog potrebi osnivanja obiteljskih sudova u Republici Hrvatskoj. *Hrvatska pravna revija*, 1 (2001), 4, str. 26.-29.
10. Jakovac-Lozić, Dijana; Vetma, Ines. Seksualna orijentacija posvojitelja i najbolji interes. *Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu*, 56 (2006), 5, str. 1412.-1413.

11. Lachner, Višnja. Institut posvojenja prema Općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63 (2013.), 5/6, str. 1165-1186.
12. Majstorović, Irena. O promjenama obiteljskog zakona. Revija za socijalnu politiku, 10 (2003), str. 393-396.
13. Oraić, Tin. O osnovanosti ukidanja gornje dobne granice kao aktivne adoptivne pretpostavke, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, 43 (2009)., str.109-129.
14. Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelj, odgojno-obrazovne institucije i okolinu, http://www.adopta.hr/images/ADOPTA_istrazivanje.pdf. Zagreb, 2014. (29.10.2022.)
15. Puljko, Vjekoslav. Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međunarodnim posvojenjem. Hrvatska pravna revija, 2010., str. 30.-39

Pravni izvori:

1. Ustav Republike Hrvatske (NN,NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
2. African Charter on the Rights and Welfare of the Child, OAU Doc. CAB/LEG/21.9/49 (1990), entered into force Nov. 29, 1999., <http://hrlibrary.umn.edu/africa/afchild.htm>. (26.10.2022.).
3. Deklaracija o pravima djeteta, 1959. Deklaracija je usvojena i proklamirana Rezolucijom Opće skupštine UN-a br. 1386 (XIV) od 20.11.1959.
4. European Convention on the Adoption of Children (1989.). Rezolucija broj A/44/736
5. Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, br. 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97.
6. Obiteljski zakon (NN, 162/1998).

7. Obiteljski zakon (NN 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013).

8. Obiteljski zakon (NN 75/2014).

9. Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20).

10. Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima, (NN 106/2014).

11. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja („Narodne novine“, br. 106/14).

12. Zakon o braku i porodičnim odnosima (NN 11/78, 51/89, 59/90).

13. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/2019).

14. Zakon o međunarodnom privatnom pravu (NN 101/17).

15. Zakon o osobnom imenu (NN 118/12, 70/17, 98/19).

Sudska praksa:

1. USRH, U-I-3101/2014 i dr. od 15.3.2016. (NN 28/2016).

Statistička izvješća:

1. Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. Godini, dostupno na web stranici:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>.

(29.10.2022.),